

PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU

Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 12 Chwefror, 2019

YN BRESENNOL:	Y Cynghorydd Peter Rogers (Cadeirydd) Y Cynghorydd Robert Llewelyn Jones (Is-gadeirydd) Y Cynghorwyr John Griffith, Richard Griffiths, Dylan Rees, Gwilym O. Jones, Alun Roberts Aelodau Lleyg: Dilwyn Evans, Jonathan Mendoza
WRTH LAW:	Prif Weithredwr Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 Pennaeth Archwilio Mewnol a Risg (MP) Rheolwr Gweithrediadau Iechyd yr Amgylchedd (KR) (ar gyfer eitem 3) Rheolwr Risg ac Yswiriant (JJ) (ar gyfer eitem 12) Swyddog Pwyllgor (ATH)
YMDDIHEURIADAU:	Y Cynghorwyr Margaret M. Roberts, Robin Williams (Aelod Portffolio Cyllid)
HEFYD YN BRESENNOL:	Y Cynghorydd Llinos Medi Huws (Arweinydd y Cyngor), Rheolwr Gwasanaethau Cyfrifeg (BHO), Prif Archwilydd (EW), Uwch Archwilydd (NW), Uwch Archwilydd (JR)

1. DATGAN DIDDORDEB

Ni dderbyniwyd yr un datganiad o ddiddordeb.

2. COFNODION Y CYFARFOD AR 4 RHAGFYR, 2018

Cyflwynwyd cofnodion y cyfarfod blaenorol o'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a gynhaliwyd ar 4 Rhagfyr, 2018, a chadarnhawyd eu bod yn gywir.

Yn codi ohonynt –

- Cadarnhaodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod Grŵp Prif Archwilwyr Gogledd Cymru wedi cyfarfod ym mis Ionawr, 2019 fel oedd wedi'i drefnu; mae'r Grŵp nawr yn gweithio ar hunanasesiad y gellir ei ddefnyddio ar draws Gogledd Cymru i asesu cydymffurfiaeth Pwyllgorau Archwilio gyda chanllawiau newydd CIPFA ynghylch rôl Pwyllgorau Archwilio mewn Awdurdodau Lleol a'r Heddlu sydd wedi ymestyn sgôp pwyllgorau archwilio. Felly bydd aelodau'r Pwyllgor yn derbyn holiadur yn fuan i ofyn eu barn ynghlŷn â lle tybiant mae'r Pwyllgor arni ar hyn o bryd.
- Darparodd y Pennaeth Archwilio a Risg wybodaeth am yr ad-daliadau a wnaed i gwmnïau am docynnau teithio rhatach ar gyfer pob un o'r tair blynedd o 2014/15 i 2017/18 fel roedd y Pwyllgor wedi gofyn amdano yn ei gyfarfod blaenorol pan oedd yn ystyried yr adolygiad Archwilio Mewnol ar Dwyll Tocynnau Teithio Rhatach (yn dilyn achos adnabyddus o dwyll yn erbyn Cyngor Gwynedd). Dywedodd y Swyddog ei bod hefyd wedi cysylltu â Llywodraeth Cymru i geisio eu barn ynghylch p'un a oedd taliadau

teithio rhatach wedi amrywio ledled Cymru yn dilyn y twyll. Er nad oedd Archwilydd Llywodraeth Cymru wedi cadarnhau mai dyna'r achos, mae'r data'n dangos y bu gostyngiad dilynol mewn taliadau am docynnau teithio rhatach. Fel ymarfer dilynol ar ôl y twyll, mae Heddlu Gogledd Cymru a Llywodraeth Cymru yn bwriadu cynnal gweithdy yng Ngogledd Cymru a bydd Prif Swyddog Archwilio pob Cyngor yn cael ei wahodd iddo – y bwriad fydd edrych ar feysydd o dwyll y gellir rhoi sylw iddynt yn gyffredinol ar draws gwasanaethau cyhoeddus ac yn fwy penodol, teithio rhatach.

- Darparodd y Pennaeth Archwilio a Risg wybodaeth am safle'r Cynghorau yng Nghymru mewn perthynas â chasglu incwm o brydau ysgol/dyledion prydau ysgol yn 2017/18. Roedd y Pwyllgor wedi gofyn am y wybodaeth yn ei gyfarfod blaenorol. Cafwyd y wybodaeth o erthygl newyddion BBC ar ddyledion prydau ysgol mewn Cynghorau yng Nghymru. Dywedodd y Swyddog, er bod yr erthygl yn cyfeirio at y mwyafrif o gynghorau yng Nghymru, roedd Ynys Môn yn un o'r cynghorau a gafodd eu gadael allan o'r erthygl gan nad yw'n gallu rhoi ffigwr manwl-gywir ar gyfer y cyfanswm dyledion ar hyn o bryd oherwydd y ffaith fod dwy system yn weithredol, gyda rhai ysgolion yn gweithredu ar sail di-arian-parod tra bod eraill yn defnyddio arian parod. Rhagwelir y bydd holl ysgolion y Cyngor wedi trosglwyddo i'r system newydd erbyn mis Medi felly bydd modd i'r Cyngor ddarparu ffigwr dibynadwy ar gyfer dyledion cinio ysgol yr adeg honno.

Cadarnhaodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 fod rhai ysgolion ar hyn o bryd yn cofnodi dyledion cinio ysgol ar gofrestrï unigol yn y dosbarthiadau; mae rhai yn cyfrifo'r cyfanswm ar ffurflen grynoded; mae rhai ysgolion yn gweithredu system sy'n rhannol ddi-arian, rhannol ariannol tra bod eraill yn gwbl ddi-arian, sy'n golygu bod gwahanol fersiynau o'r system a phob un yn dal gwahanol ddarnau o wybodaeth. Yr amcan yw cysoni'r darnau hyn o wybodaeth mewn un ffigwr dyledion cyffredinol, gan gofio hefyd fod y ffigwr yn newid yn ddyddiol. Yr amser delfrydol i wneud y cyfrifiad hwn fyddai ar ddiwedd tymor y Pasg pan fydd y ffigwr yn aros yr un fath am bythefnos – gellir cynhyrchu ffigwr bryd hynny. Bydd ysgolion yn trosglwyddo i'r system ddi-arian newydd dros dymor yr haf a disgwylir y bydd y system newydd yn weithredol yn yr holl ysgolion ym mis Medi.

Mewn ymateb i gwestiwn ynghylch a oes gweithdrefn wedi'i chytuno ar gyfer adfer dyledion cinio ysgol, eglurodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 mai mater i bob ysgol unigol yw cyfeirio dyledion sydd dros lefel benodol – £50 ar hyn o bryd – i'r tîm Adfer Dyledion Canolog a fydd wedyn yn anfon bil a nodyn atgoffa, ac os bydd y ddyled dal heb ei thalu, bydd wedyn y anfon y ddyled ymlaen i Asiantaeth Casglu Dyledion y Cyngor. Mae faint o waith a wneir ar adfer dyledion yn dibynnu ar faint y ddyled. Y nod yw taro cydbwysedd rhwng lefel y ddyled a'r gost o'i hadfer, tra'n ei gwneud yn glir y bydd y Cyngor yn cymryd camau gorfodaeth pan fo raid er mwyn adfer dyledion. O dan y system newydd bydd rhaid i rieni dalu am brydau ysgol ymlaen llaw, a bydd ganddynt gyfrif credyd ar y system sy'n ei gwneud yn haws i reoli sefyllfa greddyd y rhieni ac i gysylltu â hwy petai angen.

Wrth edrych ar yr amrediad o ddyledion cinio ysgol a nodwyd yn erthygl y BBC, awgrymodd y Pwyllgor y gellir dysgu gwersi wrth gysylltu â'r Cyngor sydd â'r lefel isaf o ddyled, sef Rhondda Cynon Taf ar £770.56, er mwyn sefydlu pa arferion y mae wedi eu rhoi ar waith i'w helpu i reoli arian cinio ysgol a chadw'r ddyled yn isel.

Pwysleisiodd aelod o'r Pwyllgor ymhellach fod y Cyngor hwn yn y gorffennol wedi ceisio pledio'r achos dros ymestyn prydau ysgol am ddim i'r holl blant ysgol yng Nghymru, gan felly gael gwared ar y stigma sydd dal yn gysylltiedig â hawlio a derbyn prydau ysgol am ddim.

Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 mewn perthynas â'r arferion gorau mewn cynghorau eraill, yn dilyn cyflwyniad Credyd Cynhwysol fod y system prydau ysgol am ddim wedi newid. Yn flaenorol, byddai plentyn yn derbyn prydau am ddim os oedd ei rieni yn derbyn un o chwech budd-dal allan o waith, ond mae Credyd Cynhwysol wedi dod â'r budd-daliadau mewn gwaith ac allan o waith ynghyd. Bydd plentyn sydd â'i rieni'n derbyn Credyd Cynhwysol yn derbyn prydau ysgol am ddim waeth pa fudd-dal oedd yn gymwys o'r blaen (h.y. mewn gwaith neu allan o waith). Felly, mewn ardaloedd lle mae Credyd Cynhwysol wedi bod yn weithredol yn hirach, bydd yna fwy o blant sy'n gymwys i gael prydau ysgol am ddim nag yn yr ardaloedd lle mae Credyd Cynhwysol ond newydd ddod i mewn h.y. Ynys Môn, lle cafodd Credyd Cynhwysol ond ei gyflwyno ym mis Rhagfyr, 2018, a lle mae nifer y bobl sy'n ei dderbyn, ac o ganlyniad nifer y plant sydd â hawl i brydau ysgol am ddim, yn is nag mewn ardaloedd megis Torfaen, er enghraifft.

Ynglŷn â'r pwynt am y stigma o dderbyn prydau ysgol am ddim, dywedodd y Swyddog y bydd y system newydd ddi-arian yn cael gwared ar y stigma gan nad yw'n tynnu sylw at y rheini sy'n derbyn prydau am ddim o gymharu â'u cyfoedion yn yr modd ag y mae casglu arian cinio yn eich llaw yn ei wneud.

Nododd y Pwyllgor y wybodaeth a gyflwynwyd.

CAMAU GWEITHREDU A GYNIGWYD:

- **Y Pennaeth Archwilio a Risg i wneud ymholiadau gyda Chynghorau yng Nghymru lle mae'r ddyled cinio ysgol yn isel ynglŷn â pha arferion sydd ganddynt ar waith i reoli'r ddyled cinio ysgol.**
- **Gofyn i'r Pwyllgor Gwaith ystyried lobïo Llywodraeth Cymru i gyflwyno prydau ysgol am ddim i'r holl blant ysgol yng Nghymru.**

3. ADRODDIAD BLYNYDDOL IECHYD A DIOGELWCH CORFFORAETHOL 2017/18

Cyflwynwyd i'r Pwyllgor ei ystyried – yr Adroddiad Blynyddol ar Iechyd a Diogelwch Corfforaethol ar gyfer 2017/18.

Rhoddodd y Rheolwr Gweithrediadau Iechyd yr Amgylchedd grynodeb o'r prif ystyriaethau i'w tynnu o'r adroddiad fel a ganlyn –

- Mae gwaith sylweddol wedi'i wneud i adfywio Iechyd a Diogelwch yn y Cyngor, ac mae Uwch Swyddogion, Adnoddau Dynol a Iechyd a Diogelwch Corfforaethol wedi bod ynghlwm â'r gwaith. Y prif ffrydiau gwaith ar lefel uwch swyddogion fu datblygu Polisi Iechyd a Diogelwch Corfforaethol newydd sy'n egluro'r rolau a'r cyfrifoldebau ar gyfer yr holl fudd-ddeiliaid yn y Cyngor. Yn ogystal, mae rôl ddiwygiedig y Cydlynwyr Iechyd a Diogelwch i fod yn fwy rhagweithiol o ran gwella iechyd a diogelwch wedi bod yn newid mawr yn y trefniadau.
- Ar gyfer 2017/18, cofnodwyd cyfanswm o 1322 o ddigwyddiadau sy'n ostyngiad o 111 o nifer y digwyddiadau yn y flwyddyn gynt. Cofnodwyd cyfanswm o 249 o ddigwyddiad yn gysylltiedig â gweithwyr, sydd 46 yn is nag yn y flwyddyn gynt. Darperir dadansoddiad o'r digwyddiadau yn yr adroddiad a phan welwyd tueddiadau neu batrymau yn dod i'r amlwg, mae gwaith wedi'i wneud i leihau'r risg. Dylai bod hyn wedi helpu i ostwng nifer y digwyddiadau ac mae'n broses sy'n parhau.
- Adroddwyd cyfanswm o 20 digwyddiad i'r Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch (AGID) o dan y drefn RIDDOR (Rheoliadau Adrodd am Anafiadau, Clefydau a Digwyddiadau Peryglus) gyda'r AGID yn derbyn adroddiad ar bob digwyddiad. Ni wnaeth yr AGID gymryd unrhyw gamau dilynol sy'n dangos ei fod yn fodlon gyda'r gwaith a wnaed i atal yr un digwyddiad rhag digwydd eto.

- Darparwyd cyfanswm o 92 o gyrsiau hyfforddiant byr ar ystod o bynciau iechyd a diogelwch yn ystod y flwyddyn, gyda chyfanswm o 892 aelod o staff yn eu mynychu.
- Fe wnaed gwaith partneriaeth rhwng y chwe tîm lechyd a Diogelwch Corfforaethol yng Ngogledd Cymru, gyda Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yn darparu gwybodaeth i gynorthwyo gyda ffrydiau gwaith lechyd a Diogelwch. Mae Cyngor Gwynedd wedi darparu cefnogaeth a Hyfforddiant ar lechyd Galwedigaethol.
- Darparwyd gwybodaeth i gynorthwyo'r AGID. Er na fu unrhyw ymyraethau gan yr AGID yn 2017/18, fe wnaeth y tîm lechyd a Diogelwch Corfforaethol gynnal 336 o ymyraethau rhagweithiol i gynorthwyo gyda materion lechyd a Diogelwch. Cyflwynwyd bwletin misol lechyd a Diogelwch yn ogystal er mwyn codi ymwybyddiaeth am faterion iechyd a diogelwch o fewn y Cyngor.
- Mae Cynllun Gweithredu lechyd a Diogelwch Corfforaethol wedi'i ddatblygu hefyd er mwyn gwella safonau lechyd a Diogelwch ymhellach yn y Cyngor.

Rhoddodd y Pwyllgor ystyriaeth i'r wybodaeth ac fe wnaeth y pwyntiau canlynol –

- Nododd y Pwyllgor fod y neges o'r adroddiad yn bositif ar y cyfan ac yn adlewyrchu diwylliant lechyd a Diogelwch sy'n gwella yn y Cyngor; roedd y Pwyllgor yn croesawu'r amlygrwydd a'r gwelededd a roddir i lechyd a Diogelwch o fewn y Cyngor ynghyd â'r camau a gymerwyd i roi sylfaen gadarn i lechyd a Diogelwch.
- Nododd y Pwyllgor, er bod cyfanswm nifer y digwyddiadau wedi gostwng o'r flwyddyn gynt, mae nifer yr ymosodiadau corfforol (digwyddiadau'n gysylltiedig â chleientiaid a disgyblion) wedi dyblu bron iawn yn yr un cyfnod o 56 yn 2016/17 i 103 yn 2017/18. Nododd y Pwyllgor hefyd fod digwyddiadau'n cael eu cofnodi o dan gategori ar wahân ar gyfer ymosodiadau corfforol gan berson, ond nad oedd y data'n gwahaniaethu digon rhwng y ddau gategori. Gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad am y cynnydd mewn ymosodiadau corfforol a sut gellid mynd i'r afael â hyn.

Dywedodd y Prif Weithredwr fod y data yn cynnwys digwyddiadau o ymosodiadau corfforol mewn ysgolion, rhai prif lif ac ysgolion arbennig, yn cynnwys disgyblion gydag anghenion dysgu arbennig/ychwanegol mewn ysgolion prif lif. Mae'n bosib bod digwyddiadau mewn ysgolion wedi cyfrannu at ganran uwch o ddigwyddiadau yn gyffredinol. Gellid hefyd briodoli'r cynnydd yn 2017/18 yn rhannol i'r ffaith fod gan ysgolion Bolisi lechyd a Diogelwch Ysgol mewn lle bellach sy'n seiliedig ar y Polisi lechyd a Diogelwch Corfforaethol, a bydd hynny wedi dylanwadu ar gofnodi ac adrodd am ddigwyddiadau. Cafodd y Polisi lechyd a Diogelwch diwygiedig ei weithredu yn 2017/18 ac mae'n manylu'n fwy clir nag o'r blaen beth yw'r disgwyliadau ar gyfer ysgolion, yn enwedig y disgwyliadau o ran rôl Prif Athrawon, uwch athrawon ac athrawon mewn perthynas ag adrodd digwyddiadau wrth Uwch Dim Arweinyddiaeth yr ysgol. Er hyn, mae angen ymchwilio ymhellach i'r rhesymau am y cynnydd gyda'r Ymgynghorydd lechyd a Diogelwch Corfforaethol a gweld sut mae'r canlyniadau o un flwyddyn i'r nesaf wedi eu cymedroli, a sefydlu p'un a yw'r cynnydd yn nifer yr ymosodiadau corfforol o ganlyniad i gynnydd ystadegol oherwydd adrodd cliriach neu p'un a yw o ganlyniad i gynnydd mewn pryderon.

Dywedodd y Rheolwr Gweithrediadau lechyd yr Amgylchedd y byddai cymharu'r data ar gyfer 2017/18 gyda'r data yn adroddiad ariannol y flwyddyn nesaf 2018/19 o bosib yn rhoi darlun cliriach o sut mae'r effeithlonrwydd o ran adrodd wedi gwella yng nghydestun y nifer o ddigwyddiadau sy'n cael eu hadrodd.

- Nododd y Pwyllgor fod y cynnydd mewn ymosodiadau corfforol yn adlewyrchu tueddiadau diweddar yn y Gwasanaeth lechyd lle mae ymosodiadau ar staff rheng-flaen wedi cael llawer o sylw'n gyhoeddus; dylai'r Cyngor geisio cael yr un lefel o gyhoeddusrwydd ar gyfer ymddygiad heriol yn erbyn staff y Cyngor.

- Nododd y Pwyllgor y gallai damweiniau a/neu anafiadau a geir tra mae person ar ddyletswydd y Cyngor, neu yn fwy arbennig gan aelodau o'r cyhoedd tra maent yn eiddo'r Cyngor, arwain at hawliadau yn erbyn y Cyngor a allai fod yn gostus. Ceisiodd y Pwyllgor eglurhad ynghylch p'un a yw'r Cyngor yn tracio nifer yr hawliadau iechyd a diogelwch a wneir yn erbyn y Cyngor, a'r costau cysylltiedig.

Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 fod Rheolwr Yswiriant a Risg y Cyngor yn cadw cofnod o nifer yr hawliadau a wneir yn erbyn y Cyngor yn ogystal â'u canlyniad yn nhermau yr hawliau a gafodd eu derbyn a'r rheini a gafodd eu herio.

Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg, fel rhan o gyfrifoldebau llywodraethu newydd, ehangach y Pwyllgor Archwilio, y bydd yn derbyn Adroddiad Yswiriant blynyddol yn ei gyfarfod nesaf ym mis Ebrill a bydd yr adroddiad hwnnw yn ymgorffori materion sy'n ymwneud â hawliadau yn erbyn y Cyngor.

- Nododd a chroesawodd y Pwyllgor y sesiynau hyfforddiant a ddarparwyd i staff y Cyngor yn ystod y cyfnod adrodd fel mesur ataliol pwysig wrth gynnal iechyd a diogelwch yn y gwaith.

Penderfynwyd derbyn yr Adroddiad Blynyddol ar Iechyd a Diogelwch Corfforaethol ar gyfer 2017/18 a nodi ei gynnwys, gan nodi hefyd bod gofyn i'r Pwyllgor Gwaith ystyried trefniadau a pherfformiad Iechyd a Diogelwch.

CAM GWEITHREDU A GYNIGWYD: Gofyn i'r Swyddog Iechyd a Diogelwch Corfforaethol roi eglurhad ar y canlynol –

- **P'un a oes unrhyw resymau penodol am y cynnydd yn nifer yr ymosodiadau corfforol a p'un a yw'r cynnydd yn adlewyrchu tuedd sy'n dod i'r amlwg.**
- **Y gwahaniaeth rhwng y ddau gategori "Ymosodiad Corfforol gan Berson" yn y Tabl Mathau o Ddigwyddiad ar dudalen 6 yr adroddiad.**

4. LLYTHYR ARCHWILIO BLYNYDDOL 2017/18

Cyflwynwyd i'r Pwyllgor ei ystyried – y Llythyr Archwilio Blynyddol ar gyfer Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer 2017/18. Roedd y Llythyr yn cadarnhau fod yr Archwilydd Cyffredinol, ar 28 Medi 2018, wedi cyflwyno barn archwilio ddiamod ar ddatganiadau ariannol y Cyngor sy'n cadarnhau eu bod yn cyflwyno darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol y Cyngor. Cafodd y materion allweddol a oedd yn codi o'r archwiliad eu hadrodd wrth y Pwyllgor Archwilio yn ei gyfarfod ym mis Medi 2018.

Nododd y Pwyllgor y Llythyr Archwilio a nododd hefyd ei fod yn gwneud sylwadau ar yr heriau ariannol a wyneba'r Cyngor wrth geisio gosod cyllideb gytbwys yn erbyn cefndir o falensau sy'n gostwng yn y gronfa gyffredinol, a'i fod yn cyfeirio'n benodol at y pwysau a'r galw mewn gofal cymdeithasol Plant ac Oedolion fel rhesymau allweddol am y diffyg o £3.3m y mae'r Cyngor yn ei ragweld yn narpariaeth gwasanaethau yn 2018/19. Yn wyneb hyn fe geisiodd y Pwyllgor eglurhad ar y canlynol –

- P'un a yw'r Gwasanaeth Iechyd yn cyfrannu tuag at y gost o leoliadau gofal plant, neu a yw'r Cyngor yn gofyn iddo wneud hynny.
- P'un a yw'r Awdurdod yn ceisio cael ateb hirdymor i'r prinder o leoliadau plant yn lleol trwy gynyddu'r capasiti ar yr Ynys, a thrwy hynny leihau'r defnydd o leoliadau tu allan i'r ardal sy'n cyfri am gyfran fawr o'r gwariant ar ofal cymdeithasol Plant.

Dyweddod y Prif Weithredwr fod gan yr Awdurdod gyfrifoldebau penodol yng nghyswllt diogelu a hyrwyddo llesiant y plant mae'n gofalu amdanynt; dros y tair blynedd diwethaf mae'r Awdurdod wedi gweithio'n galed i sicrhau bod y gwasanaethau y mae'n eu darparu i'w blant mewn gofal o'r ansawdd uchaf, ac mae gwelliannau sylweddol wedi digwydd yn yr amser hwnnw. Fodd bynnag, mae yna achosion lle mae anghenion plentyn mewn gofal yn gysylltiedig ag iechyd, ac yn yr achosion hynny nid yw'r Awdurdod yn ymgysylltu â'r Gwasanaeth Iechyd.

Dyweddod y Swyddog fod y Llythyr Archwilio hefyd yn tynnu sylw at y gostyngiad ym malansau Cronfa Gyffredinol y Cyngor fel risg a'i fod yn datgan nad yw'n gynaliadwy i ddibynnu ar arian wrth gefn i dalu am y gost barhaus o Wasanaethau Plant/Gofal sy'n cael eu harwain gan y galw. Ychwanegodd y Swyddog fod y risg yn sgil y galw uchel ar gyllidebau Gofal Cymdeithasol Plant ac Oedolion yn broblem i'r holl awdurdodau lleol yng Nghymru ar hyn o bryd, ac nad yw'n fater unigryw i Ynys Môn.

O ran mynd i'r afael â'r prinder lleoliadau yn lleol, dywedodd Arweinydd y Cyngor fod yr Awdurdod wedi cael cymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith ar gyfer y Model gofal Cartrefi Grŵp Bach – mae hyn yn golygu bod y Cyngor yn defnyddio tai addas o'i stoc tai ei hun i ddarparu llety i hyd at 2 o blant sy'n derbyn gofal. Roedd y Pwyllgor Gwaith hefyd wedi cymeradwyo pecyn cefnogaeth estynedig i Ofalwyr Maeth gyda'r nod o hwyluso'r dasg o recriwtio Gofalwyr Maeth. Tra bydd y mesurau hyn yn dod ag arbedion yn y tymor hir trwy leihau'r defnydd o leoliadau pell/Gofalwyr Maeth preifat, bydd yna wastad blant yn ngofal yr Awdurdod a chanddynt anghenion mor ddwys fel bod angen lleoliadau arbenigol arnynt, nad ydynt ar gael yn y sir. Mae Llywodraeth Cymru wedi lansio cronfa Trawsnewid Gwasanaethau Cymdeithasol a lechyd gwerth £100m i ddatblygu modelau newydd o ofal iechyd a chymdeithasol trwy'r Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol. Mae chwe awdurdod Gogledd Cymru ynghyd â BIPBC yn gweithio ar Gynllun Plant ar hyn o bryd.

Penderfynwyd derbyn y Llythyr Archwilio Blynyddol ar gyfer 2017/18 a nodi ei gynnwys.

NI CHYNGIWIYD UNRHYW GAMAU GWEITHREDU YCHWANEGOL

5. DIWEDDARIAD CYNNYDD ARCHWILIO MEWNOL

Cyflwynwyd i'r Pwyllgor ei ystyried – adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg yn rhoi diweddariad ar y cynnydd diweddaraf gan Archwilio Mewnol o ran darparu gwasanaeth, darpar sicrwydd a'r adolygiadau a gwblhawyd.

Amlygodd y Pennaeth Archwilio a Risg y prif bwyntiau fel a ganlyn –

- Cwblhawyd un adroddiad adolygiad archwilio yn derfynol yn ystod y cyfnod, yn ymwneud â **Seiber-ddiogelwch TG** – arweiniodd at farn Sicrwydd Rhesymol (rhoddwyd copi o'r adroddiad llawn i'r Pwyllgor). Er i'r adolygiad gasglu ar y cyfan fod gan y Cyngor nifer o reolaethau effeithiol mewn lle i reoli'r risg i seiber-ddiogelwch ac i atal ymosodiadau maleisus, allanol a lleihau eu heffaith ar Wasanaethau, systemau a gwybodaeth y Cyngor, roedd hefyd yn nodi y gallai'r llwyddiant yn y maes hwn ddiodes yn sgil diffyg monitro rhagweithiol o raddau a natur bygythiadau seiber cyfredol a newydd sy'n wynebu'r Cyngor. Codwyd cyfanswm o bump mater/risg ac mae Cynllun Gweithredu i roi sylw i'r materion hynny wedi'i gytuno gyda'r Rheolwyr.
- Cafodd un adolygiad dilyn-i-fyny ei orffen yn ystod y cyfnod, sef trydydd adolygiad dilyn-i-fyny ar **Fynediad Rhesymegol a Gwahaniad Dyletswyddau**. Cafodd adolygiad ar reolaethau mynediad rhesymegol a gwahaniad dyletswyddau ei wneud gyntaf fel

rhan o'r Cynllun Archwilio Mewnol Blynyddol yn 2014/15; roedd hyn wedi arwain at sgôr Coch gyda 14 o argymhellion ac un awgrym. Ar ôl yr adolygiad dilyn-i-fyny cyntaf ym mis Mehefin, 2015 fe'i sgoriwyd yn Goch eto a chanfuwyd fod 12 o'r argymhellion dal heb eu gweithredu. Fe wnaed ail adolygiad dilyn-i-fyny ym mis Rhagfyr 2017 a gadarnhaodd fod 5 argymhelliad yn dal i fod angen sylw. O ganlyniad, arweiniodd yr adolygiad hwn at farn Sicrwydd Cyfyngedig yn unol â'r dull archwilio newydd. Ym mis Rhagfyr 2018, fe wnaed trydydd adolygiad dilyn-i-fyny. Cadarnhaodd yr adolygiad hwn o'r pum mater/risg a oedd yn weddill, fod dau wedi derbyn sylw a bod tri – yn ymwneud â gwahaniad dyletswyddau yn yr Adain Gyflogau – yn y broses o dderbyn sylw.

Mae'r adain gyflogau yn cael ei hailstrwythuro ar hyn o bryd. Unwaith mae'r prosiect Northgate wedi'i orffen, bydd y strwythur newydd yn cael ei weithredu. Mae'r cylch cyntaf o ymgynghoriadau ar y strwythur newydd wedi digwydd a byddant yn mynd yn eu blaen yn ystod mis Ionawr, 2019. Unwaith mae wedi ei weithredu'n llawn, mae'r Rheolwr Gwasanaeth Cyfrifeg yn ffyddiog y bydd hyn yn mynd i'r afael â'r materion/risgiau gwreiddiol sydd ar ôl. Er bod cynnydd wedi'i wneud, gan ystyried canlyniadau'r adolygiad dilyn-i-fyny, mae lefel sicrwydd yr adroddiad yn aros fel Sicrwydd Cyfyngedig ac mae adolygiad dilyn-i-fyny arall wedi'i drefnu ar gyfer mis Gorffennaf, 2019.

- Bydd dau adroddiad sydd â lefel Sicrwydd Cyfyngedig yn cael adolygiad dilyn-i-fyny cyn diwedd y flwyddyn ariannol – Gorchmynion Llys Gofal Plant o dan yr Amlinelliad Cyfraith Gyhoeddus, a Chydymffurfiaeth â Safonau Diogelwch Data y Diwydiant Cardiau Talu. Roedd y ddau adolygiad yn mynd rhagddynt ar adeg drafftio'r adroddiad a gellir cadarnhau, ers ysgrifennu'r diweddariad, fod yr adolygiad dilyn-i-fyny ar Orchmynion Llys Gofal Plant o dan yr Amlinelliad Cyfraith Gyhoeddus wedi cael ei gwblhau'n derfynol, ac wedi cael ei godi i Sicrwydd Rhesymol.
- Ers penodi'r ddau Uwch Archwilydd newydd, mae gwaith ar y Cynllun Gweithredol Archwilio Mewnol ar gyfer 2018/19 (Atodiad A i'r adroddiad) wedi mynd yn ei flaen yn dda. Fodd bynnag, o gofio pa mor hir oedd y swyddi hyn yn wag ynghyd ag ymchwiliadau hirfaith, gwaith dilynol sylweddol, ac absenoldeb mamolaeth y trydydd Uwch Archwilydd, bydd hi'n anodd cyflawni targed y Gwasanaeth i roi sylw i 80% o'r risgiau gweddilliol coch ac ambr yn y Gofrestr Risg Corfforaethol. Hyd yma, mae 35% o'r risgiau gweddilliol coch ac ambr wedi derbyn sylw, ac mae gwaith yn parhau mewn pum maes arall a ddynodwyd fel risgiau gweddilliol coch ac ambr yn y Gofrestr Risg Corfforaethol. Mae'r meysydd hynny wedi eu nodi yn yr adroddiad. Mae gwaith hefyd yn mynd ymlaen mewn tri maes penodol ar gais Penaethiaid Gwasanaeth. Mae'r Gwasanaeth hefyd yn rhan o ddau ymchwiliad sy'n mynd ymlaen ac sy'n tynnu at eu terfyn. Bydd meysydd nad ydynt yn cael sylw eleni yn cael eu dwyn ymlaen a'u blaenoriaethu yn 2019.
- Roedd Yswirwyr y Cyngor, Zurich Municipal (ZM), wedi cynnal Gwiriad Iechyd Rheoli Risg annibynnol a oedd yn canolbwyntio ar y chwe maes o weithgaredd rheoli risg a nodir ym mharagraff 26 yr adroddiad. Roedd ZM wedi dod i'r casgliad fod rheolaeth risg ar lefel 'Rheoledig' o fewn y pum lefel aeddfedrwydd yn y Model Perfformiad a ddefnyddiwyd. Roedd hyn yn unol â'r disgwyl ac mae Cynllun Gweithredu'n cael ei ddatblygu i fynd i'r afael â'r holl sylwadau/argymhellion a wnaed gan ZM (mae crynodeb ohonynt yn yr adroddiad).

Rhoddodd y Pwyllgor ystyriaeth i'r adroddiad ac fe wnaeth y pwyntiau a ganlyn –

- Nododd y Pwyllgor, mewn perthynas â diagram Cyfradd Ymosodiadau y System Atal Ymwthiadau o fewn yr Adroddiad Seiber-ddiogelwch TG, y bu cynnydd sydyn yng nghyfradd yr ymosodiadau dros dri diwrnod ar ddiwedd mis Tachwedd, 2018. Ceisiodd y Pwyllgor eglurhad ynghylch beth oedd yr ymosodiad hwn yn ei ddangos, ac a oedd ffynhonnell yr ymosodiad yn hysbys.

Rhodddwyd gwybod i'r Pwyllgor y gall actorion gwledydd tramor fod yn ffynhonnell ymosodiadau seiber ar gyrff cyhoeddus ac y byddant yn ceisio cuddio eu twyll trwy gynnal eu gweithgaredd gan esgus bod yn wlad arall. Fe wnaeth y rhan fwyaf o gyrff sector cyhoeddus y DU brofi lefelau uwch o ymosodiadau yn ail hanner 2018, ac adroddwyd bod y rhain wedi tarddu o wlad ffynhonnell benodol oedd yn cynyddu ei gweithgareddau seiber fel rhan o'r tensiynau yn y cyfnod yn dilyn y digwyddiad yn Salisbury. Mae hyfforddiant ymwybyddiaeth Seiber yn cael ei ddarparu ar gyfer yr holl staff ac Aelodau Etholedig.

- Nododd y Pwyllgor ar adeg yr adolygiad fod 92% o staff sydd gan fynediad at gyfrifiadur wedi darllen a derbyn y Polisi Diogelwch Gwybodaeth sy'n golygu bod 8% o staff heb wneud hynny, gan beri risg i'r Cyngor. Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg y gallai'r 8% fod wedi cynnwys staff oedd ar absenoldeb salwch, gwyliau a chyfnod mamolaeth ar adeg yr adolygiad a bod y canran hwnnw yn debygol o fod wedi gostwng yn y cyfnod ers cynnal yr adolygiad. Roedd y Gwasanaeth Archwilio Mewnol o'r farn fod 92% yn lefel rhesymol o gydymffurfiaeth.
- Nododd y Pwyllgor fod yr adolygiad wedi tynnu sylw at ddiffyg monitro rhagweithiol o raddau a natur bygythiadau seiber cyfredol a newydd ac y gallai hynny amharu ar lwyddiant yn y maes hwn. Roedd hyn yn destun pryder i'r Pwyllgor. Ceisiodd eglurhad p'un a oes camau'n cael eu cymryd i adfer y diffyg hwn.

Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod y data angenrheidiol ar gael a'i fod yn cael ei fonitro ond nid ar lefel Pennaeth Gwasanaeth; mae angen cryfhau trefniadau sgrïwtini ac adrodd ar y lefel hon. Nid oes ychwaith swydd benodol o fewn y Gwasanaeth a'r strwythur TG sy'n ysgwyddo'r cyfrifoldeb hwn ac mae nifer o swyddi'n rhannu agweddau o gyfrifoldebau Seiber-Ddiogelwch sy'n golygu bod monitro rhagweithiol yn cael ei esgeuluso'n anfwriadol.

- Nododd y Pwyllgor, mewn perthynas â'r trydydd adolygiad dilyn-i-fyny ar Fynediad Rhesymegol a Gwahaniad Dyletswyddau fod y gyfradd sicrwydd yn parhau'n Gyfyngedig ar ôl tair blynedd a thri diweddariad. Awgrymodd y Pwyllgor ar ôl cymaint o amser efallai fod yr adolygiad wedi colli'i berthnasedd a bod y potensial i ddysgu gwersi ohono yn gyfyngedig.

Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg, er eu bod wedi etifeddu'r archwiliad o gyfnod blaenorol a system archwilio flaenorol, fod gwahaniad dyletswyddau yn reolaeth bwysig i liniaru yn erbyn y risg o dwyll.

Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 er gwaetha'r ffaith nad yw rheolaethau penodol wedi'u gweithredu i safon sy'n bodloni'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol, fod yna fesurau diogelu eraill mewn lle i sicrhau bod y Gyflogres yn gywir ac yn ddibynadwy ac i wneud yn siŵr fod yr Awdurdod ond yn talu gweithwyr sydd yn y Cyngor mewn gwirionedd ac yn gweithio iddo. Er ei fod yn reolaeth resymol i'w rhoi ar waith, mae strwythur y Tîm Cyflogau yn golygu nad oes modd ei weithredu ar hyn o bryd. Unwaith mai'r ailstrwythuro yn gyflawn ac bydd Gweinyddwr System ffurfiol yn y tîm, gellir gweithredu'r elfen gwahaniad dyletswyddau yn y system mewn modd sy'n cael ei reoli'n briodol. Hefyd, mae systemau ariannol yr Awdurdod – gan gynnwys y Gyflogres – yn destun archwiliad gan Archwilio Allanol fel rhan o'r broses archwilio cyfrifon. Mae angen i'r Archwilwyr felly gael sicrwydd fod y wybodaeth y mae'r system Gyflogau yn ei chynhyrchu yn gywir a byddant yn cynnal gwiriadau rheolaethau system i'r perwyl hwnnw; nid yw Archwilio Allanol wedi canfod unrhyw broblemau gyda'r system Gyflogau. Fodd bynnag, mae'n anodd iawn cyflawni'r dasg o wahanu dyletswyddau mewn tîm bach fel hwn. Cadarnhaodd y Swyddog fod yr archwiliad wedi cynnwys gwahaniad

dyletswyddau ar draws ystod o systemau ac mai'r Gyflogres oedd yr unig system lle mae yna faterion yn parhau, ond bod hynny hefyd o ganlyniad i'r ffaith fod y Gyflogres wedi bod yn rhan o brosiect gwella hirfaith sy'n ceisio integreiddio'r Gyflogres gyda rhan o'r system Adnoddau Dynol.

- Nododd y Pwyllgor fod y dull o gynnal archwiliadau nawr yn hollol seiliedig ar risg; yn wyneb hyn, holodd a yw'n bosib y bydd rhai archwiliadau cyfredol yn gollwng o'r cynllun wrth i'w statws risg newid.

Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod y meysydd sy'n cario mlaen i 2019 i gyd yn y Gofrestr Risg Gorfforaethol.

Penderfynwyd ar ôl ystyried y wybodaeth a gyflwynwyd a'r eglurhad a roddwyd gan y Swyddogion, fod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn derbyn ac yn nodi'r cynnydd diweddaraf gan Archwilio Mewnol mewn perthynas â'i ddarpariaeth gwasanaeth, darpariaeth sicrwydd, yr adolygiadau a gwblhawyd, perfformiad ac effeithiolrwydd wrth yrru gwelliant.

NI CHYNGIWIYD UNRHYW GAMAU GWEITHREDU YCHWANEGOL

6. MATERION A RISGIAU ARCHWILIO MEWNOL SY'N PARHAU I FOD ANGEN SYLW

Cyflwynwyd i'r Pwyllgor ei ystyried – adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg yn rhoi diweddariad ar statws a manylion y risgiau sy'n weddill a godwyd gan Archwilio Mewnol, fel yr oeddynt ar 27 Ionawr, 2019.

Adroddodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod y graff yn rhan 3.4 yr adroddiad yn dangos bod perfformiad y Cyngor wedi gwella'n raddol o ran rhoi sylw i faterion a risgiau a godwyd gan Archwilio Mewnol a bod y ganran weithredu gyffredinol yn 93%. Bu llithriad bach yn y perfformiad o ran rhoi sylw i faterion a risgiau Uchel/Coch/Ambr o 93% yn chwarter 3 i 87% yn Chwarter 4 hyd yma, ac mae hynny oherwydd fod sawl mater/risg angen sylw ym mis Rhagfyr yn y Gwasanaeth Addysg ond ar yr un pryd bu newid yn yr aelod staff sy'n gyfrifol am ddiweddarau'r system 4action. Ar 27 Ionawr, 2019 nid oedd unrhyw risgiau Uchel yn weddill; roedd 7 o risgiau Canolig yn weddill a 12 o risgiau Isel, ac o'r system archwilio flaenorol, roedd 1 risg Coch yn weddill, 18 o risgiau Amber, 18 o risgiau Melyn a 3 risg Gwyrdd. Roedd manylion am faterion/risgiau sy'n weddill i'w gweld yn Atodiad A i'r adroddiad.

Dywedodd y Swyddog fod nifer o'r argymhellion sydd dal yn y system wedi cael eu gwneud o dan yr hen system a gweinyddiaeth Archwilio Mewnol ac efallai nad yw'r rheini mor berthnasol bellach i'r system newydd. Mae Pennaethiaid Gwasanaeth wedi cael cyngor i ohirio'r gofyn i ddiweddarau argymhellion tan fod y system newydd wedi'i gweithredu'n llawn (yn ddibynnol ar ddatrys rhai problemau meddalwedd). Felly, yn hytrach na chwblhau ymarfer glanhau data ar y data presennol, fe wnaed penderfyniad gyda chymeradwyaeth y Swyddog Adran 151 i ddechrau o'r newydd. Bydd materion a risgiau a godwyd ers cyflwyno'r dull archwilio newydd yn cael eu rhoi i mewn i'r system newydd. Cadarnhaodd y Swyddog fod yr argymhellion sy'n ymwneud â'r Gorchmynion Llys Gofal Plant o dan yr Amlinelliad Cyfraith Gyhoeddus sydd wedi'u cynnwys yn Atodiad A, bellach i gyd wedi derbyn sylw. Disgwylir y bydd Archwilio Mewnol yn gallu darparu adroddiad yn seiliedig ar y system newydd i gyfarfod y Pwyllgor ym mis Gorffennaf.

Nododd y Pwyllgor fod risg Ambr mewn perthynas â Rhenti Tai – Parodrwydd am Gredyd Cynhwysol, dal angen sylw a bod y risg yn codi o'r ffaith nad yw'r system Orchard ar gyfer Rhenti Tai wedi'i diweddarau i gyd-fynd â'r broses adennill bresennol. Holodd y Pwyllgor a oes camau'n cael eu cymryd, ar ôl adnabod y risg, i fynd i'r afael â'r materion sy'n codi, gan gofio po hiraf y byddant yn aros heb eu datrys, y mwyaf fydd y goblygiadau i'r Cyngor o ran yr incwm y dylai fod yn ei gasglu fel rhan o'r drefn adennill dyledion rhent.

Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg y byddai'r Gwasanaeth yn edrych ar y mater penodol hwn fel rhan o'r archwiliad presennol ar Ddiwygio Lles ac y byddai'n rhoi diweddariad i'r Pwyllgor yn ei gyfarfod nesaf.

Penderfynwyd nodi cynnydd y Cyngor wrth roi sylw i'r argymhellion a materion/risgiau Archwilio Mewnol sy'n parhau i fod angen sylw a godwyd ers mis Ebrill 2014, fel maent wedi eu hadlewyrchu yn yr adroddiad ac yn y diweddariad llafar a roddwyd gan y Pennaeth Archwilio a Risg.

NI CHYNIWIWYD UNRHYW GAMAU GWEITHREDU YCHWANEGOL

7. DATGANIAD AR Y STRATEGAETH RHEOLI TRYSORLYS 2019/20

Cyflwynwyd er sylw'r Pwyllgor Gwaith - adroddiad y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 yn ymgorffori'r Datganiad ar y Strategaeth Rheoli Trysorlys ar gyfer 2019/20. Roedd yr adroddiad yn nodi'r ymagwedd y mae'r Cyngor yn bwriadu ei mabwysiadu o ran trefniadau buddsoddi a benthycu ar gyfer 2019/20 yng ngoleuni'r sefyllfa economaidd gyfredol a'r sefyllfa a ragwelir.

Adroddodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 ar brif bwyntiau'r Strategaeth fel a ganlyn -

- Wrth osod y Strategaeth Rheoli Trysorlys, rhaid ystyried y sefyllfa economaidd gan fod hyn yn cael effaith ar gyfraddau buddsoddi, cost benthycu a chadernid ariannol gwrth-bartion. Nodir y rhagolygon economaidd yn fanwl yn Atodiad 3 yr adroddiad a cheir crynodeb o'r prif bwyntiau yn adran 3.1. Y brif neges yw bod disgwyl i'r cynnydd o ran lefelau cyfraddau llog fod yn raddol ac isel iawn yn ystod yr ychydig flynyddoedd nesaf gyda'r dychweliadau ar fuddsoddiad hefyd yn aros yn isel.
- Nodi'r sefyllfa'r Cyngor o ran benthycu allanol yn Nhabl 2 yr adroddiad ac ynddo ceir crynodeb o fenthyciadau cyfredol y Cyngor nad ydynt wedi eu talu eto.
- Un o brif swyddogaethau rheoli'r Trysorlys yw ariannu cynlluniau cyfalaf y Cyngor. Caiff rhaglen gyfalaf y Cyngor ar gyfer 2019/20 hyd at 2021/22 yn cael ei nodi yn Nhabl 3 yr adroddiad a nodir hefyd y modd y bwriedir ariannu'r rhaglen gyfalaf. Ffactor pwysig i'w ystyried yw effaith benthycu ar Ofyniad Cyllido Cyfalaf (CFR) y Cyngor sy'n cyfrifo angen sylfaenol y Cyngor i fenthycu er mwyn ariannu gwariant cyfalaf. Bydd gwariant cyfalaf yn cynyddu'r CFR ond dim ond gan y swm nad yw'n cael ei ariannu o grantiau cyfalaf, derbyniadau, cronfeydd wrth gefn neu referniw. Bydd y CFR hefyd yn lleihau'n flynyddol gan swm y Ddarpariaeth Referniw Isaf (MRP), sef tâl a godir ar y cyfrif referniw bob blwyddyn i sicrhau bod y Cyngor yn gallu ad-dalu dyledion wrth iddynt ddod yn ddyledus. Dangosir effaith cynlluniau gwariant cyfalaf y Cyngor a'r tâl MRP ar y CFR a lefel y benthycu allanol a mewnol (h.y. benthycu o falansau arian parod y Cyngor) yn Nhabl 4 yr adroddiad.
- Mae'r Cyngor yn parhau i fod mewn sefyllfa o dan-fenthycu. Ni fydd y Cyngor yn benthycu mwy na sydd ei angen arno nac ychwaith cyn i unrhyw anghenion ddod i'r fei dim ond er mwyn elwa o fuddsoddiad y symiau ychwanegol a fenthycwyd oherwydd dros y tymor canol, disgwylir i'r dychweliadau ar fuddsoddiad barhau i fod yn is na

chyfraddau benthycia tymor hir. Rhoddir ystyriaeth i ail-drefnu dyledion gan gymryd i ystyriaeth y ffactorau a amlinellir yn adran 6.5.2 yr adroddiad.

- Bydd y Cyngor yn mabwysiadu ymagwedd hyblyg tuag at y dewis rhwng benthycia mewnlol ac allanol. Mae'r Cyngor wedi bod yn defnyddio ei gronfeydd arian parod ei hun i ariannu gwariant cyfalaf er mwyn lleihau taliadau llog trwy ohirio'r angen i fenthycia'n allanol. Fodd bynnag, mae'r gallu i fenthycia'n allanol i ad-dalu'r cronfeydd wrth gefn a'r balansau os oes angen yn rhan bwysig o'r strategaeth. Nodir manteision ac anfanteision benthycia mewnlol yn yr hinsawdd sydd ohoni yn adran 6.3 yr adroddiad.
- Mae blaenoriaethau buddsoddi'r Cyngor yn parhau i ganolbwyntio ar sicrwydd cyfalaf yn y lle cyntaf, hylifedd yn ail ac enillion ar fuddsoddiad yn drydydd. Bydd y Cyngor yn gwneud buddsoddiadau gyda gwrth-bartion yn unol â'r polisi teilyngdod credyd a nodir yn adran 7.2 y strategaeth.
- Nid oes bwriad i wneud unrhyw newidiadau i egwyddorion a pholisïau craidd Datganiad 2018/19.

Ystyriodd y Pwyllgor yr adroddiad a chodwyd y pwyntiau fel a ganlyn -

- Nododd y Pwyllgor mai'r gyfradd log ar fenthyciadau PWLB yw 5.26% ar gyfartaledd. Gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ynghylch a fyddai o fantais i'r Cyngor geisio ailstrwythuro ei ddyledion er mwyn lleihau'r taliadau llog.

Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 fod yr Awdurdod yn adolygu ei fenthyciadau'n rheolaidd ar gyfer cyfleoedd i wneud arbedion ac yn asesu cost y taliadau cosb a delir o ganlyniad i ad-dalu benthyciadau yn gynnar yn erbyn yr arbedion y gellir eu gwneud trwy beidio â thalu'r llog. Mae'r cosbau am ad-dalu dyledion yn gynnar bron bob amser yn fwy na'r arbedion y gellir eu gwneud ar daliadau llog.

- Nododd y Pwyllgor fod y Cyngor yn defnyddio Link Asset Services i ddarparu cyngor ar reoli'r trysorlys. Gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ynghylch a yw ymgynghorwyr y Cyngor yn cael eu hasesu am werth am arian o ystyried bod mai arian sydd gan y Cyngor i'w fuddsoddi.

Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 fod ymgynghorwyr y Cyngor hefyd yn darparu cyngor ar faterion heblaw buddsoddiadau gan gynnwys cyngor ar fenthycia a'u bod yn darparu gwasanaethau trwy hwyluso mynediad i farchnadoedd arian petai'r Cyngor yn dymuno manteisio ar y cyfle; hyfforddiant ar Reoli Trysorlys yn cynnwys hyfforddiant ar gyfer Aelodau Etholedig, a thrwy ddiweddarau'r Cyngor am raddfeydd credyd. Cafodd y contract ei dendro a'i ddyfarnu i Link Asset Service ar sail ffi gystadleuol ac ystyrir eu bod yn darparu gwerth am arian.

- Nododd y Pwyllgor fod y Cyngor wedi benthycia'n fewnlol i ariannu gwariant cyfalaf. Gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ynghylch ai cyfraddau llog yw'r unig faen prawf gyda'r ymagwedd hon fel modd o leihau costau dyledion.

Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 fod cost benthycia'n allanol yn uwch ar hyn o bryd na'r dychweliadau petai'r Cyngor yn rhoi'r arian ar adnau sy'n golygu ei bod yn synhwyrol defnyddio balansau arian sydd dros ben yn hytrach na chymryd benthyciadau allanol newydd. I gael dychweliadau gwell, byddai'n rhaid i'r Cyngor fabwysiadu ymagwedd tuag at fuddsoddi a fyddai'n cynnwys mwy o risgiau gan olygu y byddai angen newid y Strategaeth Rheoli Trysorlys; nid yw hyn yn cael ei ystyried.

Penderfynwyd derbyn y Datganiad ar y Strategaeth Rheoli Trysorlys am 2019/20 ac argymhell y Datganiad i'r Pwyllgor Gwaith heb unrhyw sylwadau ychwanegol.

NI CHYNYGIWYD UNRHYW GAMAU GWEITHREDU YCHWANEGOL

8. STRATEGAETH ARCHWILIO MEWNOL A CHYNLLUN BLYNYDDOL 2019/20

Cyflwynwyd i sylw'r Pwyllgor, adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg yn cynnwys y Strategaeth Archwilio Mewnol a'r Cynllun Blynyddol ar gyfer 2019/20.

Adroddodd y Pennaeth Archwilio a Risg ar y prif bwyntiau fel a ganlyn -

- Bod y Gwasanaeth Archwilio Mewnol, ers mis Ebrill 2017, wedi mabwysiadu ymagwedd at ei waith sy'n gwbl seiliedig ar risg, a bod arbedion effeithlonrwydd pellach wedi'u cyflawni trwy fabwysiadu dull archwilio darbodus, sef methodoleg sy'n seiliedig ar Feddwl drwy systemau.
- Yn draddodiadol, roedd archwilio yn canolbwyntio'n bennaf ar werthuso'r gorffennol a sicrhau cydymffurfiaeth. Cyfrifoldeb Rheolwyr yw cydymffurfiaeth gydag Archwilio Mewnol yn rhoi sicrwydd ar briodoldeb ac effeithiolrwydd system rheolaeth fewnol y Cyngor fel y'i gweithredir gan y Rheolwyr. Yn benodol, bydd y Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn darparu sicrwydd cyflawn i'r Pwyllgor ac i uwch reolwyr ynghylch effeithiolrwydd prosesau llywodraethu a risg mewnol ac yn darparu sicrwydd i gefnogi'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.
- Mae yna hefyd ffynonellau eraill y gellir eu defnyddio i ddarparu sicrwydd bod risgiau'n cael eu rheoli'n effeithiol. Mae'r model tair llinell amddiffyn (fel y'i disgrifir yn yr adroddiad) yn fframwaith y gellir ei ddefnyddio i ddod â'r ffynonellau sicrwydd hyn at ei gilydd a bydd yn rhoi sicrwydd i Aelodau, rheoleiddwyr y sector ac archwilwyr allanol bod rheolaethau a phrosesau priodol yn eu lle ac yn gweithredu'n effeithiol. Mae meddalwedd rheoli risg newydd y Gwasanaeth (4risk) yn darparu cyfleuster i gofnodi'r tair llinell sicrwydd amrywiol mewn un lle, a bydd yn cael ei gyflwyno yn 2019/20.
- Er mwyn darparu ymagwedd hyblyg a chymryd i ystyriaeth newidiadau yn y sefydliad a'r amgylchedd risg, mae'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol wedi alinio ei waith â'r gofrestr risg gorfforaethol a bydd yn cyfarfod ag uwch reolwyr i drafod eu risgiau, eu pryderon a'u gofynion diweddaraf. Yn y modd hwn, bydd y Gwasanaeth yn gwbl gyfarwydd â, ac yn ymwybodol o, faterion sy'n dod i'r amlwg a byddant yn gallu canolbwyntio eu hadnoddau ar y meysydd ble mae'r flaenoriaeth a'r risg fwyaf.
- Felly, yn hytrach na bod yn gynllun sefydlog am flwyddyn, bydd y Cynllun Archwilio ar gyfer 2019/20 yn newid yn ystod y flwyddyn yn dilyn newidiadau i'r gofrestr risg gorfforaethol. O ganlyniad, nid yw'r Strategaeth yn darparu rhestr derfynol o'r prosiectau y bydd y Gwasanaeth yn eu cyflawni yn ystod 2019/20 ond yn hytrach yn darparu'r archwiliadau y mae'r Cyngor wedi'u nodi fel ei brif flaenoriaethau ar hyn o bryd fel y'u rhestrir yn Atodiad A yr adroddiad.
- Yn unol â'r Siarter Archwilio Mewnol y cytunwyd arni, bydd yr holl risgiau / materion a gynhwysir mewn adroddiadau archwilio sydd â graddfeydd Cyfyngedig neu Dim Sicrwydd (yn ôl y diffiniad o raddfeydd sicrwydd a nodir yn Atodiad B yr adroddiad) yn cael eu dilyn i fyny.
- Bydd adroddiad un dudalen newydd yn ategu protocol adrodd dwyieithog newydd, a fydd hefyd, am y tro cyntaf, yn fodd i'r Gwasanaeth ddarparu adroddiadau archwilio mewnol terfynol y cytunwyd arnynt ar gyfer yr Aelodau Portffolio ar y Pwyllgor Gwaith ac aelodau'r Pwyllgor hwn a thrwy hynny gynyddu tryloywder ac atebolrwydd a gwella ansawdd y sicrwydd a ddarperir. Bydd cynlluniau gweithredu y cytunwyd arnynt yn cael eu cofnodi mewn dogfen weithredol ar wahân a rennir rhwng y Gwasanaeth ac Archwilio Mewnol yn unig.
- Mae gan y Gwasanaeth raglen sicrwydd a gwella ansawdd ar waith er mwyn sicrhau gwelliant parhaus y Gwasanaeth Archwilio Mewnol. Bydd y Gwasanaeth yn

mabwysiadu cyfres symlach o fesurau perfformiad fel yr amlinellir yn Atodiad C yr adroddiad er mwyn penderfynu pa mor effeithiol yw ei waith.

- Bydd cyflawni'r strategaeth yn galluogi'r Pennaeth Archwilio a Risg i gwrdd â'r gofyniad i gynhyrchu barn archwilio fewnol flynyddol i gefnogi'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.

Ystyriodd y Pwyllgor yr adroddiad a gwnaeth y pwyntiau a ganlyn -

- Nododd y Pwyllgor fod ffocws gwaith y Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn y strategaeth wedi newid o sicrhau cydymffurfiaeth (sicrhau bod polisiâu, prosesau neu weithdrefnau yn cael eu gweithredu) i ddarparu sicrwydd (sicrhau priodoldeb polisiâu, prosesau neu weithdrefnau at ddibenion rheoli risg a chwrdd â rheoliadau). Holodd y Pwyllgor a fyddai hyn yn ehangu'r swyddogaeth Archwilio Mewnol.

Yn seiliedig ar y Strategaeth, eglurodd y Pennaeth Archwilio a Risg, na fydd y Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn ceisio dweud wrth Reolwyr beth i'w wneud ond yn hytrach yn cynghori Rheolwyr y gall yr hyn y maent yn ei wneud, neu ddim yn ei wneud, beri i'r Cyngor fod yn agored i risg.

- Nododd y Pwyllgor y bydd cynlluniau gweithredu y cytunwyd arnynt yn cael eu rhannu rhwng y gwasanaeth ac Archwilio Mewnol yn unig, sy'n golygu na fydd y Pwyllgor yn eu gweld. Gofynnodd y Pwyllgor a oedd y cafeat hwn yn cyfyngu ar allu'r Pwyllgor i arfer ei rôl oruchwylio o ran sicrhau bod y Rheolwyr yn ymateb i faterion / risgiau a godwyd yn y ffordd iawn ar yr adeg iawn.

Eglurodd y Pennaeth Archwilio a Risg y bydd y cynlluniau gweithredu sy'n deillio o adroddiadau Cyfyngedig neu Dim Sicrwydd yn parhau i gael eu cyflwyno i'r Pwyllgor Archwilio. Ar gyfer adolygiadau lle mae graddfa Sicrwydd yn Rhesymol, nid yw'r risgiau a nodwyd yn debygol o fod yn ddigon sylweddol i warantu eu dwyn i sylw'r Pwyllgor. Y nod yw sicrhau bod y Pwyllgor Archwilio yn cael mewnwlediad i ffynonellau risg allweddol yn y Cyngor a'r modd y cânt eu rheoli yn hytrach na chyflwyno i'r Pwyllgor pob un risg / cam gweithredu a godir. Caiff arwyddocâd risg ei bennu gan archwaeth risg y Cyngor gyda phob risg yn cael ei sgorio yn erbyn matrices risg y Cyngor. Mae'r risg yn cael ei gosod yn ôl risgiau coch, ambr a melyn y Cyngor. Mae meysydd lle mae risgiau coch ac ambr wedi'u nodi yn debygol o fod yn destun adroddiad archwilio sicrwydd cyfyngedig a byddant o'r herwydd yn dod gerbron y Pwyllgor. Yn unol ag archwaeth risg y Cyngor, nid oes angen dwyn sylw'r Pwyllgor at feysydd lle mae'r risgiau'n Felyn neu'n gymedrol.

- Holodd y Pwyllgor a oedd mabwysiadu ymagwedd fwy strategol tuag at reoli risg yn cynyddu'r tebygolrwydd y byddai problem bosibl yn cael ei cholli.

Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg bod angen i'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol, er mai tîm bychan ydyw, ganolbwyntio ar y risgiau y mae'r Cyngor yn eu hystyried sydd fwyaf arwyddocaol ac a fyddent, petaent yn cael eu gwireddu, yn debygol o effeithio ar allu'r sefydliad i gyflawni ei amcanion corfforaethol. Mae'r Cyngor wedi penderfynu mai'r risgiau sydd yn y Gofrestr Risg Gorfforaethol yw'r rhai pwysicaf, ac o'r herwydd, mae'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn alinio ei waith â'r gofrestr risg gorfforaethol fel y ffordd fwyaf effeithiol a phendant o sicrhau bod y risgiau hynny'n cael eu rheoli. Dywedodd y Swyddog y bydd y Gwasanaeth, yn ystod 2019/20, hefyd yn ymgymryd â darn o waith ar dwyll yn benodol, maes ble mae'r potensial am dwyll a / neu afreoleidd-dra ar ei fwyaf. Felly mae sawl agwedd ar ddull y Gwasanaeth Archwilio Mewnol o adolygu effeithiolrwydd system y Cyngor ar gyfer rheolaeth fewnol ac mae'n cwmpasu'r gofrestr risg gorfforaethol, yn asesu

pa mor agored yw'r Cyngor i dwyll ac yn edrych i'r gorwel i weld a oes unrhyw faterion yn dod i'r amlwg mewn manau eraill a all effeithio ar Cyngor.

- Nododd y Pwyllgor fod monitro cynnydd yn erbyn cynllun sy'n newid yn gyson yn cael ei gydnabod fel her yn y Strategaeth. Ceisiodd y Pwyllgor eglurhad ynghylch a oedd y Gwasanaeth dal yn bwriadu cynhyrchu blaen raglen o weithgaredd a fydd hefyd yn rhoi manylion am y drefn y bydd adolygiadau'n cael eu cynnal gyda'r rhesymeg fod rhaglen strwythuredig gydag amserlenni yn fwy defnyddiol i'r Pwyllgor o ran gwybod beth sy'n cael ei gynllunio, pryd y bydd yn digwydd a phryd y bydd y Pwyllgor yn gwybod amdano.

Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod y rhestr o feysydd blaenoriaeth ar gyfer eu harchwilio fel y'i cyflwynwyd yn ystyried y dyddiau sydd ar gael i'r Gwasanaeth a bod y rhestr yn cynrychioli'r hyn y mae'r Gwasanaeth yn ceisio ei gyflawni yn y cyfnod. Fodd bynnag, o ystyried y ffaith bod amgylchiadau'n newid ac y gall materion newydd ddod i'r amlwg, gall meysydd y rhoddir llai o flaenoriaeth iddynt ddisgyn oddi ar y rhestr. Dywedodd y Swyddog ei bod yn bwysig bod y rhestr o flaenoriaethau yn cynnwys elfen o hyblygrwydd, gan ganiatáu cyfle i'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol ymateb i faterion a all ymddangos ar fyr rybudd. Bydd yr adroddiad diweddar ar y gwasanaeth Archwilio Mewnol y mae'r Pwyllgor yn ei dderbyn bob chwarter yn nodi'r dyddiad targed / dyddiad gwirioneddol ar gyfer adrodd ar bob maes i'r Pwyllgor ac a yw hyn wedi'i gyflawni.

- Gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ynghylch a fydd y symudiad tuag at ddull archwilio sy'n seiliedig ar risg yn effeithio ar gynhyrchiant y Gwasanaeth gan fod gwaith y Gwasanaeth yn fwy tebygol o fod yn waith ymatebol na gwaith a gynlluniwyd, gan olygu y bydd yn rhoi'r gorau i weithio ar yr aseiniad sydd dan sylw er mwyn ymateb i bethau eraill wrth iddynt godi.

Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg na fydd y Gwasanaeth yn buddsoddi adnoddau gwerthfawr mewn adolygiadau cynllunio ymhell ymlaen llaw, rhai na fyddant efallai'n cael eu cyflawni pan ddaw yr amser oherwydd eu bod wedi cael eu disodli gan ddigwyddiadau neu ofynion eraill pwysicach. Er bod y Gwasanaeth wedi ymrwmo i gynnal a chwblhau adolygiad y mae wedi paratoi ar ei gyfer, bydd y ffordd hyblyg newydd o weithio yn ei alluogi i gwestiynu cwmpas yr archwiliadau o ran a ydynt yn parhau i fod yn berthnasol.

Penderfynwyd cymeradwyo'r Strategaeth Archwilio Mewnol ar gyfer 2019/20.

NI CHYNIGIWDYD UNRHYW GAMAU GWEITHREDU YCHWANEGOL.

9. PROSES CAU CYFRIFON 2018/9

Cyflwynwyd er ystyriaeth y Pwyllgor adroddiad y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Adran 151 yn amlinellu newid arfaethedig i broses cymeradwyo cyfrifon 2018/19.

Adroddodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 bod newidiadau i'r amserlen statudol ar gyfer cyhoeddi'r Datganiadau Ariannol drafft a therfynol o dan Reoliad Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) fel y'i diwygiwyd gan y Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygio). Mae Rheoliadau 2018 yn golygu bod yn rhaid i'r datganiadau ariannol drafft gael eu llofnodi a'u cyhoeddi erbyn 15 Mehefin (yn hytrach na 30 Mehefin mewn blynyddoedd blaenorol) ar gyfer blynyddoedd ariannol 2018/19 a 2019/20 a rhaid i'r datganiadau ariannol archwiliedig terfynol gael eu hystyried, eu cymeradwyo a'u cyhoeddi erbyn 15 Medi (o'i gymharu â 30 Medi yn flaenorol). Mae hyn mewn paratoad ar gyfer y flwyddyn ariannol 2020/21 a thu hwnt pan fydd y dyddiad ar gyfer cyhoeddi'r cyfrifon drafft

yn cael ei ddwyn ymlaen ymhellach i 31 Mai gyda'r cyfrifon archwiliedig i'w cyhoeddi erbyn 31 Gorffennaf. Mae'r amserlen yn 2.2 yr adroddiad yn nodi'r dyddiadau allweddol yn y broses o baratoi'r cyfrifon, eu cyhoeddi a'u cymeradwyo gan y pwyllgor fel y maent yn berthnasol i flwyddyn ariannol 2017/18 ac fel y byddant yn berthnasol yn dilyn y newidiadau, i 2018/19, 2019/20 ac yna i 2020/21 ymlaen. Bydd yr amserlen ddiwygiedig yn heriol iawn, yn bydd yr angen i gwblhau'r cyfrifon terfynol drafft erbyn 14 Mai, dim ond 6 wythnos ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol, yn anodd iawn i'r staff dan sylw. Yn ogystal, gallai'r angen i gwblhau erbyn canol mis Mai effeithio ar gywirdeb ac ansawdd y datganiadau ariannol drafft a gallai arwain at lefel uwch o waith archwilio allanol ac addasiadau dilynol wedi'r archwiliad.

Dyweddod y Swyddog, oherwydd yr amserlen fyrrach sydd ar gael ar gyfer cwblhau'r datganiadau ariannol drafft a'r anawsterau ymarferol a ddaw yn ei sgil, ac o gofio nad oes angen cymeradwyaeth ffurfiol ar gyfer Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 a Chod Ymarfer cysylltiedig CIPFA o'r datganiadau ariannol drafft gan Bwyllgor o'r Cyngor cyn iddynt gael eu cyhoeddi a'u cyflwyno i'w harchwilio, cynigir bod y datganiadau ariannol drafft yn cael eu llofnodi gan y Swyddog Adran 151 (y Swyddog Ariannol cyfrifol) a'u cyflwyno i'w harchwilio cyn iddynt gael eu hystyried gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu. Byddai'r newid arfaethedig yn caniatáu amser ychwanegol ar gyfer cwblhau'r datganiadau ariannol drafft. Gan gyfeirio at galendr pwyllgorau'r Cyngor, mae cyfarfod o'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu wedi'i raglennu yn y calendr ar gyfer mis Mehefin a mis Gorffennaf, 2019 gyda chyfarfod mis Mehefin wedi'i raglennu i'r pwrpas penodol o gymeradwyo datganiadau ariannol drafft 2018/19. Yng ngoleuni'r cynnig bod y datganiadau ariannol drafft yn cael eu llofnodi gan y Swyddog Adran 151 cyn iddynt gael eu dwyn gerbron y Pwyllgor, gellid cyflwyno'r datganiadau drafft i gyfarfod y Pwyllgor ym mis Gorffennaf yn lle hynny.

Wrth gefnogi'r newid a'r amserlen ddiwygiedig a gynigiwyd gan y Swyddog Adran 151, nododd y Pwyllgor y newidiadau i'r amserlen statudol gyda rhai amheuon gan gredu bod y newidiadau yn rhoi pwysau ar yr Adrannau Cyllid i baratoi a chwblhau'r datganiadau ariannol drafft mewn amserlen afrealistig o dynn gyda goblygiadau posibl o ran cywirdeb ac ansawdd y datganiadau ariannol.

Penderfynwyd -

- **Cymeradwyo'r newid yn yr amserlen a chaniatáu i'r Swyddog Adran 151 lofnodi'r datganiadau ariannol drafft cyn iddynt gael eu hystyried gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.**
- **Cytuno bod datganiadau ariannol 2018/19 yn cael eu cyflwyno i gyfarfod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a drefnwyd ar gyfer Gorffennaf, 2019.**

NI CHYNIGIWDYD UNRHYW GAMAU GWEITHREDU YCHWANEGOL

10. RHAGLEN WAITH I'R DYFODOL

Cyflwynwyd Blaen raglen Waith y Pwyllgor i'w hadolygu ac ar gyfer sylwadau.

Dyweddod y Pennaeth Archwilio a Risg, yng ngoleuni'r penderfyniad bod y datganiadau ariannol drafft am gael eu cyflwyno i gyfarfod mis Gorffennaf y Pwyllgor ac nad oes angen o'r herwydd galw cyfarfod Pwyllgor ym mis Mehefin, y bydd yr eitemau y bwriedir eu hystyried yng nghyfarfod mis Mehefin yn cael eu hail-raglennu i mis Gorffennaf neu, lle bo'n bosibl, byddant yn cael eu dwyn ymlaen i gyfarfod mis Ebrill y Pwyllgor.

Penderfynwyd nodi a derbyn y Flaenr aglen Waith yn amodol ar y newid a amlinellwyd gan y Pennaeth Archwilio a Risg.

CAMAU GWEITHREDU YCHWANEGOL: Y Pennaeth Archwilio a Risg i ddiweddaru'r Flaen raglen Waith yn unol â hynny.

11. CAU ALLAN Y WASG A'R CYHOEDD

Penderfynwyd o dan Adran 100 (A) (4) Deddf Llywodraeth Leol 1972, bod y wasg a'r cyhoedd yn cael eu gwahardd o'r cyfarfod ar gyfer y drafodaeth ar yr eitem ganlynon oherwydd y tebygrwydd y caiff gwybodaeth ei rhyddhau a honno'n wybodaeth y gwneir eithriad ohoni dan Atodlen 12A y Ddeddf honno ac yn y Prawf Budd y Cyhoedd fel y'i cyflwynwyd.

12. COFRESTR RISG GORFFORAETHOL

Cyflwynwyd er sylw'r Pwyllgor, adroddiad y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 yn ymgorffori'r Gofrestr Risg Corfforaethol.

Dywedodd y Rheolwr Risg ac Yswiriant fod system feddalwedd newydd - 4risk wedi'i chyflwyno i gofnodi a monitro risgiau, y mesurau sydd ar waith i reoli'r risgiau hyn ac unrhyw gamau sydd i'w cyflwyno i liniaru'r risgiau hynny ymhellach. Er nad yw wedi'i gynnwys ar hyn o bryd yn y system 4risk, mae gwaith yn cael ei wneud i gofnodi sicrwydd yn erbyn rheolaethau presennol. Bydd tair llinell sicrwydd yn cael eu cofnodi ar 4risk sef – y llinell sicrwydd gyntaf –gweithredu rheng flaen gan berchennog y camau rheoli; ail linell sicrwydd - rheolaeth reoli gyffredinol, rheolaeth ariannol; y drydedd llinell sicrwydd a ddarperir gan archwilwyr mewnol ac allanol a chyrrff rheoleiddio eraill. Bydd hyn yn caniatáu i effeithiolrwydd y rheolaethau presennol gael eu hasesu a'u sicrhau ar yr amod nad yw'r risg weddilliol wedi cael ei gor-amcangyfrif na'i than-amcangyfrif.

Dywedodd y Swyddog fod y fersiwn o'r Gofrestr Risg Corfforaethol a gyflwynwyd yn adlewyrchu sylwadau'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth yn dilyn adolygiad o'r gofrestr. Mae fformat y gofrestr yn cynnwys y Llinellau Sicrwydd a fydd yn cael eu llenwi wrthi risgiau gael eu hadolygu a'u harchwilio.

Amlygir y prif risgiau coch i'r Cyngor yn adran 7 yr adroddiad. Ar wahân i ychwanegu risg YM40, ni fu unrhyw newidiadau eraill i'r Gofrestr Risg Gorfforaethol. Eglurodd y Swyddog nad yw risg YM35 bellach yn cael ei chategoreiddio fel risg a'i bod yn hytrach yn fater sy'n derbyn sylw ac y bydd o'r herwydd yn ei thynnu oddi ar y gofrestr.

Ystyriodd y Pwyllgor yr adroddiad a gwnaeth y pwyntiau canlynol –

- Nododd y Pwyllgor fod y gofrestr ar ôl diystyru YM35, yn cynnwys 39 o risgiau a oedd, yn eu barn nhw yn ormodol ar lefel gorfforaethol gan olygu bod canolbwyntio ar y risgiau lefel uchel iawn yn anodd. Awgrymodd y Pwyllgor y byddai rhai risgiau yn cael eu rheoli'n fwy priodol ar lefel adrannol.

Dywedodd y Rheolwr Risg ac Yswiriant y rhoddir blaenoriaeth i risgiau lle mae'r risg weddilliol yn Goch ac Ambr. Dywedodd y Swyddog y gellid cymryd dwy ymagwedd wrth lunio'r gofrestr risg - un lle mae'r gofrestr yn cynnwys risgiau generig yn unig sydd wedi'u disgrifio'n llai cywir ond sy'n golygu bod llai o risgiau ar y gofrestr, neu'r llall lle mae'r risgiau yn fwy yn fanwl ac felly'n fwy niferus ond yn haws eu harchwilio yn eu herbyn. Mae'r Awdurdod wedi dewis y fersiwn fanwl ond mae'n cael ei adolygu.

Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod y system 4risk yn darparu dull adrodd gwell sy'n golygu y gall yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth graffu ar y risgiau pwysicaf ac sydd hefyd yn caniatáu iddynt gael eu grwpio i themâu fel y gellir dod o hyd i risgiau mewn perthynas â maes penodol yn gyflym. Mae fersiwn fanwl o'r gofrestr risg yn fwy defnyddiol o safbwynt Archwilio Mewnol.

- Nododd y Pwyllgor bod yna feysydd lle mae'r lefelau risg gynhenid a'r risg weddilliol yr un fath hyd yn oed ar ôl cymryd camau i'w lliniaru / lleihau. Nododd y Pwyllgor ymhellach y gellid gwella'r gofrestr fel ffynhonnell o wybodaeth ar gyfer rheoli risg petai'r risgiau'n cael eu dyddio i ddangos pryd y cawsant eu codi, eu hadolygu a phryd y byddent yn debygol o gael eu cau.

Dywedodd y Rheolwr Risg ac Yswiriant y bydd gwaith yn cael ei wneud mewn perthynas â lefelau sicrwydd a'r sicrwydd y gellir ei gymryd o reolaethau a fydd yn asesu effeithiolrwydd rheolaethau wrth leihau risg. Yn ogystal, caiff pob cofrestr risg ei hadolygu gyda'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth neu wasanaeth perthnasol dros y misoedd nesaf i sicrhau eu bod yn gadarn. Dywedodd y Swyddog fod yr adroddiad a gyflwynwyd yn fersiwn gryno at ddibenion y pwyllgor sy'n amlygu prif bwyntiau. Mae'r system 4risk yn cynnwys llawer mwy o fanylion am bob risg a sut mae'n cael ei rheoli gan gynnwys dyddiadau a llinellau amser.

- Cyfeiriodd y Pwyllgor at y modd yr ymdrinnir â Brexit a gofynnodd a ddylai'r risgiau sy'n gysylltiedig â Brexit fod yn fater i'w harchwilio naill ai gan y Pwyllgor Archwilio neu gan y Pwyllgor Sgriwtini.

Hysbyswyd y Pwyllgor fod yna gofrestr risg ar gyfer Brexit a arweinir gan y Gwasanaeth Rheoleiddio ac Economaidd. Mae'r Cyngor hefyd yn ymdrechu i sicrhau bod y strwythurau priodol ar waith yn fewnol yn seiliedig ar y senarios achos gwaethaf a'r achos gorau. Yr her mewn perthynas â Brexit yw'r "rhai anhysbys" sy'n golygu y byddai'n gynamserol i'w craffu ar hyn o bryd.

Penderfynwyd nodi cynnwys yr adroddiad a nodi hefyd fod y Pwyllgor yn cymryd sicrwydd o'r ffaith bod y risgiau i nodau ac amcanion y Cyngor yn cael eu cydnabod a'u rheoli gan yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth.

NI CHYNGIWIYD UNRHYW GAMAU GWEITHREDU YCHWANEGOL

**Y Cyngorydd Peter Rogers
Cadeirydd**